

SVJEDOČKI VJERONAUKE

TOMISLAV INVAČIĆ
Katolički bogoslovni fakultet
Vlaška 38, pp 432
10001 Zagreb

Izvorni znanstveni rad
Primljeno 17. 11. 1998.
UDK 238

Sažetak

Na prvi pogled čini se da vjeronauk ne mora biti i svjedočenje. Dokumenti Crkve, međutim, jasno govore da je vjeronauk prvenstveno davanje svjedočanstva i odgoj za svjedoke vjere. Sveto pismo svestrano svjedoči da su svi kršćani prvenstveno svjedoci. Suvremeni svijet, prema dokumentima Učiteljstva, vapi za svjedocima i sluša učitelje samo ako su svjedoci. Vjera nastaje na temelju svjedočenja onih koji vjeruju jer oni imaju intelektualno i milosno uvjerenje o Božjem djelovanju. Vjeroučitelj treba biti kvalificirani svjedok Crkve i osobne vjere. Potrebne su ustanove u kojima će to vjeroučitelji-laici moći postati.

Ključne riječi: vjeronauk, svjedočenje, svjedočki vjeronauk, vjeroučitelj - svjedok, kateheza, svjedočenje vjere u suvremenom društvu

Čini se kao da je nejasno je li vjeronauk navještaj ili tumačenje navještaja, odnosno izgrađuje li vjeronauk vjernika ili mu tumači ono što on jest. Drugačije rečeno, pitanje je daje li vjeronauk samo rast u razumijevanju vjere ili i rast u vjeri. Iz toga slijedi zaključno pitanje treba li vjeronauk samo predavati ili i svjedočiti.

Na zaključak da je vjeronauk samo predavanje, a ne i svjedočenje, može navesti usporedba između dokumenta pape Pavla VI. o evangelizaciji *Evangelii nuntiandi* i dokumenta o katehizaciji pape Ivana Pavla II. *Catechesi tradendae*. Naime, dok prvi dokument obiluje naslovima i sadržajem o svjedočenju, drugi jedva govori o svjedočenju. Znači li to da je vjeronauk samo teorijsko predavanje znanja i da iz njega treba isključiti svjedočenje? Osim toga, sama riječ "vjeronauk" sugerira zaključak da se radi o naukovanju, a ne životnom svjedočenju. Pa i praksa, u kojoj netko može biti vjeroučitelj a da nije u župskoj zajednici ili nekoj ustanovi ušao u temelje duhovnog života i iskustva vjere, nego je

završio samo teologiju, dakle teoriju objave i vjere, te didaktiku, sili na zaključak da teorija i praksa Crkve odvajaju vjeronauk od svjedočenja.

Pa ipak, otvorimo li *Opći katehetski direktorij*, vidjet ćemo da nikako nije tako. Ovaj dokument doslovno kaže: "Konačno, kateheza traži od katehete svjedočanstvo vjere koje ima biti povezano s istinskim primjerom kršćanskog života i spremnošću na žrtvu. Nedostaje li takvog svjedočanstva, kod slušatelja se rađa zapreka za prihvaćanje Božje riječi. Kateheta je nekako tumač Crkve pred onima koji se imaju katehizirati. On sam čita i uči čitati znakove vjere, od kojih je znakova glavni i prvotni sama Crkva." (OKD 35)

Da bi kateheta postao svjedok, *Opći direktorij* kaže da "zadaca koja je povjerena kateheti od njega traži da provodi intenzivan sakramentalni i duhovni život, da bude čovjek molitve, da znade cijeniti duboki smisao kršćanske poruke i njezine mogućnosti za preoblikovanje života. Ujedno traži da on bude čovjek ljubavi, poniznosti i

razboritosti, što sve omogućuje Duhu Svetome da u vjeroučenicima izvodi svoje plodno djelovanje". (OKD 114)

Zato se u ovom dokumentu naglašava "da je nužno da crkvene vlasti formaciju vjeroučitelja smatraju zadaćom silne važnosti. Ta je formacija potrebna vjeroučiteljima u javnim školama bilo da one pripadaju Crkvi ili državi. Za tako važnu zadaću mogu se odrediti samo osobe koje se odlikuju znanjem, poznavanjem nauka i duhovnim životom (usp. GS 5)". (OKD 115)

Naši biskupi su svojevremeno napisali da je "kateheza dublje uvođenje u kršćansku vjeru i život po vjeri. Za razliku od prvog navještaja evanđelja, kojemu je cilj buđenje vjere i početno obraćenje, kateheza ide za sazrijevanjem početne vjere i za odgojem istinskoga Kristova učenika, dubljim i sustavnijim upoznavanjem i nasljedovanjem osobe Isusa Krista i njegove poruke"¹. U jednom od naslova dokument naših biskupa o katehezi i odgoju u vjeri govori izričito o svjedočenju: "Kateheza i vjerničko životno svjedočenje ("kateheza kao svjedočenje")². Napokon, i *Catechesi tradendae* Ivana Pavla II. neizravno govori o svjedočenju kada kaže: "Kateheza je rast u vjeri i sazrijevanje kršćanskog života prema punini i, prema tome, djelo je Duha Svetoga koje samo on može probuditi i podržavati u Crkvi. Nadalje, poslanje je Duha i da preobražava učenike u Kristove svjedoke." (CT 72)

Iz ovoga je jasno da je vjeronauk naviještanje i odgoj u vjeri, te da je on stoga nužno svjedočki. On prenosi najprije znanje, da bi čovjek rastao u vjeri. No, to znanje treba milost, da bi preraslo u vjeru. Milost u vjeroučitelju jest snaga, koja svjedočenjem prelazi u vjeroučenike da bi naviještanje riječima prešlo u življenu vjeru te tako vjeroučenike učinilo svjedocima.

1. ŠTO JE SVJEDOČENJE

Hrvatska riječ "svjedočiti" dolazi od "svjed" i "očit". "Svjed" bi značilo: reći, govoriti, npr. prosvjed, "očit" znači očevidnost. Dakle, *svjedočiti* bi značilo govoriti o onome što je nekome jasno, očigledno,

čemu je on bio očevidac. Tada bi svjedočenje imalo nešto poput prvotnih principa u teoriji spoznaje, nešto što se ne može dalje drugim obrazložiti, ali se ne može ni oboriti, jer je očigledno.

Prema hrvatskom rječniku *svjedočiti* znači "davati izjavu o nekome ili nečemu kao svjedok", te "potvrđivati istinitost, vjerodostojnost čega"³. Svjedok je prema tome onaj koji je prisustvovao nekom događaju te može potvrditi njegovu istinitost jer je očevidac. U pravnom pogledu svjedok je onaj koji na sudu svjedoči, izjavljuje što zna o nečemu, a u administrativnom smislu onaj koji svjedoči pri građanskom vjenčanju, prisustvuje sastavljanju ili otvaranju oporuke, potpisivanju ugovora. Na sudu "svjedok je osoba koja svojom prisutnošću potvrđuje vjerodostojnost nekog pravnog čina. U procesnom pravu je to osoba koja pozna neku važnu činjenicu što je treba na temelju njezina iskaza utvrditi u postupku da bi se mogla donijeti odluka"⁴.

Karakter svjedočenja može imati i neki dokument. Tako je svjedodžba isprava o stečenom znanju ili vještini ili pak o nekom stanju, npr. liječničkom. Svjedodžba je dakle vanjski znak nevidljive stvarnosti znanja u čovjeku. Ona je potvrda neke ustanove koja svjedoči za stečeno (nevidljivo) znanje te osobe. Sva snaga osobe je u onom nutarnjem, na neki način nevidljivom, znanju za koje svjedoči mrtva svjedodžba i živi ljudi ustanove koji su svjedodžbu izdali.

Preneseno u naš kontekst, možemo reći da je Sveto pismo materijalni vidljivi znak svjedočanstva Crkve kao ustanove o događaju spasa po Isusu Kristu, o milosnom spasenju koje se nalazi u Crkvi i svjedočenjem se predaje ljudima do kraja svijeta. Ono je i vanjsko svjedočenje Duha Svetoga, čijom inspiracijom je napisano.

Gledano psihološki, svjedočenje je određena kvaliteta, iskustvo, očevidnost ko-

- 1 *Radosno naviještanje evanđelja i odgoj u vjeri*, KS, Zagreb 1983., br. 24.
- 2 *Isto*, br. 27.
- 3 Usp. V. ANIĆ, *Rječnik hrvatskog jezika*, Novi Liber, Zagreb, 1991., str. 702-703.
- 4 *Leksikon JLZ*, Zagreb 1974., str. 949.

je posjeduje neka osoba. Prošli događaji se ne mogu rekonstruirati, nego se o njima može svjedočiti, jer su zapisani samo u očevidcima. To nije faktografski materijalni podatak nego nešto što živa osoba posreduje preko svoje sjetilne, racionalne i duhovne spoznaje. To nije sâm događaj, nego doživljaj događaja. Svjedok je obogaćen tim iskustvom i on to može priopćiti drugima.

Svjedočenje se ne tiče samo priopćenja nečega, nego i sigurnosti, garancije za priopćene činjenice, kao i vrednovanje, vrijednosni sud o tome što se priopćuje. To priopćenje i garancija su jedini način da primalac dođe do spoznaje nekoga konkretnoga povijesnog događaja kako u njegovoj činjeničnosti tako i u vrednovanju. Socijalno gledano, čovjek je u svojoj biti društveno biće i zato spoznaje dobiva preko drugih, preko svjedoka. Da bi svjedoku čovjek mogao vjerovati, potreban je odnos povjerenja među ljudima. To povjerenje povećava svjedočenje kad je ono vjerodostojno argumentirano. Najjača vjerodostojnost jest kada se svjedoči životom, kao kod mučenika koji su sjeme novih kršćana. Svjedočenje (martyria) životom najsigurnije i najbrže prenosi vjeru na druge.

Prema kvaliteti svjedočenja razlikujemo privatno i službeno svjedočenje. Prema težini razlikujemo mladenačko nezrelo i odraslo zrelo svjedočenje, odnosno laičko i stručno svjedočenje. Prema sadržaju razlikujemo krivo i istinito svjedočenje, ispravno iznošenje činjenica i ispravno vrednovanje sadržaja. Prema obvezatnosti razlikujemo svjedočenje sa zakletvom ili bez zakletve. Kad se radi o autoritetu svjedoka, možemo razlikovati samo ljudsko svjedočenje i Božje svjedočenje u ljudskom. Zatim, netko može svjedočiti o vlastitoj stvari ili pak o stvari nekoga drugoga. Što se tiče etičkog značenja svjedočenja, možemo razlikovati negativno od pozitivnog svjedočenja. Pod negativnim svjedočenjem mislimo na obvezu da se nikoga ne smije krivim svjedočenjem dovesti u zabludu. Pozitivno pak znači svakomu koji ima pravo na davanje svjedočanstva to omogućiti.

Netko može biti svjedok očevidac, a netko svjedok onoga što je od drugoga čuo, te tako treba razlikovati neprikladnog, sumnjivog ili nesposobnog svjedoka. Od svjedoka se traži da bude istinoljubiv te da govori ono što je zaista iskustvo, da je psihički zdrav i sposoban iznijeti svoje subjektivno iskustvo objektivnog događaja.

Govorimo li o vjeroučitelju kao svjedoku, možemo reći da on treba da bude neka vrst intelektualnog i milosnog očevidca. On bi trebao da svjedoči o onome što je sâm iskustvo i spoznao provodeći u praksu navještaj koji prenosi vjeroučenicima. No on je i svjedok za vjeru Crkve tokom dvadeset stoljeća, svjedok je mučenika i svetaca u povijesti Crkve kao i svjedok suvremenih vjernika. Zato on treba da bude lojalan vjernik Crkve.⁵

Vjernik je postavljen pred sud svijeta. Svijet ga promatra, analizira, ispituje i od njega traži svjedočanstvo, a to znači nutarnje razloge svoga kršćanskog života. Ako vjernik živi svoju vjeru, a nemoguće je sakriti ono što je u njemu, njegov život je već svjedočenje. Tim životnim svjedočenjem vjernika budi se ili daje duhovni život bezbrojnim ljudima. Zato je kršćansko svjedočenje duhovno rađanje ljudi. Progonstva i muke zbog svjedočenja jesu neka vrst duhovnih porođajnih bolova. Kao s Isusova križa tako i vjerničkim svjedočenjem ljubavi za druge Duh Sveti može upaliti život u drugima.

2. SVJEDOČITI PREMA SVETOM PISMU

U Svetom pismu Starog zavjeta svjedočiti znači potvrđivati stvarnost nečega ili nekoga. Svjedočanstvo ponajprije može biti neki znak, nešto opipljivo, kao dokaz istinitosti nečije tvrdnje. Tako je kamen za Jakova znak da se Bog s njime borio. To može biti i hrpa kamenja, ili potpis na dokumentu, ili pak sâm dokument. U kovčegu Saveza su se nalazile kamene ploče, koje su bile svjedočanstvo Božjih zapovijedi i saveza iz-

5 Usp. Đ. HRANIĆ, *Vjera u Boga - osobni i skupni stav, iskustvo i počelo djelovanja*, u: "Kateheza" 17(1995)1, 4-17.

među Izraela i Boga. Knjiga zakona je znak Božjeg svjedočanstva, ali su i nebesa i zemlja također znak Božjeg stvaralaštva, ljubavi i prisutnosti. Izrael kao narod svjedoči pred drugim narodima, da je Jahve jedini Bog. Proroci pak pred Izraelom svjedoče da je Gospodin pravi Bog i da treba držati njegov savez. Preko proroka Bog ulazi kao svjedok u parnicu protiv Izraela, on otkriva grijeh naroda, nevjernost savezu s Bogom. Proročki svjedočiti znači ljudima otvarati oči za Božje vizije te ih voditi prema boljem životu i novom društvu. Mojsije je bio znak Izraelcima da Bog kroz njega govori i da ih želi izvesti iz ropstva. On je bio najveći prorok Izraela, pozvan izravno od Boga u tu službu. Da bi proroci bili Božji svjedoci, moraju biti pozvani, inače su lažni proroci.⁶

Da bismo razumjeli svestrano svetopisamsko svjedočenje, potrebno je sjetiti se što je kateheza. Kateheza znači odgoj na Gospodinov način, usmenu pouku i prenošenje svega što je primljeno u Kristu i po Kristu.⁷ Zato kateheza nije samo poučavanje nego i svjedočenje, a to znači uvjerljivo iznošenje katehetskih jedinica, kako intelektualno, tako i milosno. Bez tog svjedočenja kateheza ne donosi ploda, jer nije izlivanje sadržaja na vjeroučenike. Riječ "catechesis" naime dolazi od grčke riječi "catechein" što znači odzvanjati, odjekivati. To znači da je kateheza jeka Božje prisutnosti i djelovanja, što se čuje kroz jeku uvjerljivosti katehete. Riječi i glas su vidljivi osjetilni znak sadržaja riječi. Povijest Izraela je npr. jeka nevidljive Božje prisutnosti u toj povijesti. Vidljivi Izrael je svjedočka jeka da je samo jedan Bog, jer kumiri nemaju svjedoke, oni ne mogu činiti ništa za ljude, oni su mrtvi, o njima se ne može osvjedočeno govoriti. (usp. Iz 43,10; 44,8 i 43,9)

Činjenica Crkve je jeka ili svjedočanstvo za Isusov boravak na zemlji. Novi zavjet je svjedočanstvo za Božju Riječ, ne samo izgovorenu nego utjelovljenu u ljudski jezik, ali i za Riječ koja je postala tijelom. Čitati Novi zavjet znači otkrivati jeku ili svjedočanstvo, da je Isus sada kroz riječ tu prisutan i da novozavjetna riječ to svjedoči i naviješta. Tako se kroz stvarnost Novog

zavjeta kao vidljivog znaka otkriva stvarni, ali osjetilno nevidljivi misterij Isusa Krista i Crkve.

"Mysterion" u grčkom jeziku znači plan bitke koji vojskovođa prije bitke otkriva časnicima. Naviještati u Novom zavjetu znači otkrivati Božji plan sa svijetom, slušateljima otvarati pogled u Božja svjedočenja, otkriti im Božje djelovanje i Božju prisutnost u povijesti svakog pojedinca i čitavog čovječanstva. Otkriti vjeroučenicima vidik za Božja djela znači pomoći im da se preobrazu pred tim činjenicama i da njihov život poteče u skladu s Božjom riječi. To je sraz vjeroučenika i Boga, ljudskih i Božjih planova, sraz u kojem ljudsko djelovanje doživljava obrat i u kojemu mogu rasti nova zvanja i nove oduhovljene osobe vjeroučenika. Preko znakova materijalnih i ljudskih otkriva se osoba Boga koja fascinira slušatelja i tako stvara povjerenje. Vjera i nije toliko odnos prema riječima i zapovijedima, nego prvenstveno prema osobi kojoj se vjeruje i u koju se vjeruje. To je najdublja jeka kateheze.⁸

Manjka li u navještaju to vodstvo od vidljivih znakova prema nevidljivome životu Bogu, a to znači manjka li svjedočenje vjeroučitelja, vjeroučenici se zadržavaju na znakovima i ne dolaze do unutarnjeg sadržaja i do živog Boga. Vjeroučenici mogu biti poučeni o detaljima sakramenata i obreda, o povijesnim događajima i riječima Svetog pisma, te na tome ostati, jer im nije otkriveno Božje svjedočenje u tim stvarnostima. Na taj način vjeroučenici ostaju na mjestu i nisu nikamo pošli, oni nisu doživjeli susret s Bogom, primili su znak, a stvarnost ih je mimoišla, jer im nitko nije svjedočio. U crkvenoj zajednici apostoli su dali svjedočanstvo za Isusa, Pavao o susretu s njime, a njegove Crkve svjedoče za njega. Tako je danas i župna zajednica svjedok za župnika, vjeroučenici su svjedoci za vjeroučitelja, proglašenje svetaca je svjedoče-

6 Usp. *Svjedočanstvo*, u: RBT 1328-1330.

7 Usp. *Suvremena katolička enciklopedija*, str. 455.

8 Usp. I. ŠARČEVIĆ, Isus Krist - osobni susret *dviju sloboda. Kristocentričnost kao temeljno načelo u katehezi*, u: "Kateheza" 20(1988)1, 26-40.

nje Crkve za njihovu svetost. Vjeroučitelj može dati ono što je primio ako on živi zajednicu Crkve. Ako je on uvjeren u stvarnost Kristova spasa, ako nosi obraćenijski mentalitet, ako druguje s Bogom, to će se odraziti na vjeroučenicima.⁹

Crkva živi od svjedoka. Ponajprije sâm Isus je svjedok vjeran za Oca (usp. Iv 3,11 i 32). On svjedoči za sebe (usp. Iv 8,13), svjedoči za istinu (usp. Iv 18,37), a svjedoči i o svijetu da su mu djela zla (usp. Iv 7,7).

Isus se poziva na svjedočanstva drugih o sebi. Ivan svjedoči za njega (usp. Iv 1,6; 3,26; 5,33-36). Otac također svjedoči za njega (usp. Iv 5,31 i 8,16). Sveto pismo je svjedočanstvo za njega (usp. Iv 5,39). Djela koja čini svjedoče da ga je Otac poslao (usp. Iv 5,36 i 10,25).

No za Isusa posebno svjedoči Duh Sveti (usp. Iv 15,26). Isti Duh svjedoči i o nama da smo djeca Božja (usp. Rim 8,16). Imati iskustvo Duha Svetoga znači čuti kako Duh svjedoči za Isusa i za nas. Onaj koji ima to iskustvo može govoriti o Isusu živom, o onome koji se otkriva u katehezi i navještaju. Tko nema toga iskustva Duha, taj će vjeroučenike naučiti samo znakove vjere, jer nije sišao do one dubine u kojoj Duh svjedoči za Isusa. Kateheta s iskustvom vjere spontano vodi vjeroučenike k molitvi, a to znači da razgovara s Isusom, kojega im je u katehezi otkrio i svojim uvjerenjem posvjedočio. Vjeroučitelj bez određenog iskustva vjere ostavit će vjeroučenike hladnima, nezainteresiranima, na neki način prevarenima, kao da im je otvorio paket u kojem nema sadržaja.

Pitamo li se kako da vjeroučitelj stigne do misterija, do Božjeg plana s ljudima kroz navještaj Crkve, te na taj način do svjedočke vjere ili iskustva vjere, tada se može reći da je potrebno najprije u tišini čuti riječ Crkve i Svetog pisma, te u toj riječi otkriti svjedočenje Crkve za naviještenu riječ. Stigavši po tom svjedočenju Crkve do trojstvenog Boga, čovjek će početi moliti, a to znači razgovarati s onim koga je otkrio u svjedočkom navještaju Crkve. U tom susretu Riječi i molitve, drugačije rečeno Isusa i Duha Svetoga, događa se iskustvo vjere te se tako počinje svjedočiti za onoga kojega

se na neki način vidjelo, čulo i dotaknulo. Po sebi je to sasvim jednostavan proces. Neko vrijeme valja uporno slušati Riječ i moliti da iza te vidljive riječi otkrijemo prisutnost i djelotvornost Duha Svetoga. Čuti i moliti, to je put. Treba najprije čuti da bi se okrenulo istini Riječi, a onda moliti, te tako komunicirati s istinom Riječi, koja je Isus Krist. Tako se po Riječi i molitvi stiže do žive osobe Boga.

Teologija tumači da je Duh Sveti kao svjetlo u kojem se vidi Božja prisutnost, kao prostor u kojem se čuje Božji glas, kao mjesto na kojem se doživljava prisutni Isus Krist. U Duhu se događa susret s Bogom, iskustvo vjere i sposobnost svjedočenja. U Duhu se čuje svjedočanstvo Crkve dano u navještaju Crkve. To vodi prema vjeri koja nadahnjuje molitvu. Vjera je zapravo povjerenje dano Crkvi, koja svjedoči živu osobu Isusa Krista, kojemu Crkva vodi. S osobom se razgovara. Tako u nama nastaje iskustvo sa Crkvom kao polaznom točkom i iskustvo s Isusom kao ciljem. Jedno i drugo se događa u Duhu Svetome, u njegovu svjetlu, u njemu kao Isusovu mentalitetu, kao Duhu Istine, kao svjedoku za Isusa, kao živoj vodi u kojoj se čistimo i u njemu kao Tješitelju i Branitelju živimo i djelujemo.¹⁰

Cilj kateheze je drama novog života, koja nastaje u susretu s Isusom Kristom i u kojoj prepoznavamo Crkvu kao njegovo tijelo koje nas svjedočenjem vodi k Isusu, a po njemu u novi život, novi angažman u društvu i u Crkvi. Tako se svestrano svjedoči u Crkvi i iz Crkve kao zajednice svjedoka.

Duh Sveti postavlja ljude za svjedoke. Isus kaže: "Primit ćete Duha Svetoga i bit ćete mi svjedoci" (usp. Dj 1,8). Sv. Ivan poistovjećuje evanđelje i svjedočanstvo. On je očevicac čije je svjedočanstvo nadahnuto Duhom Svetim (usp. Iv 16,13). Ivan svje-

⁹ Usp. J. BALOBAN, *Duhovno-vjernički identitet vjeroučitelja*, u: "Kateheza" 14(1992)1, 20-23). Autor naglašava pet dimenzija crkvenosti: prihvaćanje vjerskih istina, liturgijsko-molitvena, moralno-etička, kršćani u društvu, prihvaćanje crkvene organizacije (str. 22).

¹⁰ Usp. R. PERIĆ, *Kateheza - djelo Duha i u Duhu*, u: "Kateheza" 14(1992)1, 16-25.

doći i za misterion sadržan u opisanim događajima s Isusom, a to je riječ postala tijekom (usp. 1 Iv 1,2 i 4,14). Tko prima to svjedočanstvo, nosi u sebi Božje svjedočenje te tako postaje prorok svoga vremena.

Svjedočenje nastaje na temelju čovjekova slobodnog opredjeljenja za Isusa Krista za kojega se primilo svjedočanstvo Crkve i milosnog elementa. Sv. Ivan kaže: "Troje je što svjedoči: Duh, voda i krv" (1 Iv 5,7).

Kad Duh svjedoči, tada je to svjedočanstvo Božje i stoga veće od ljudskoga (usp. 1 Iv 5,7-10). Jedno je naime ljudsko, a drugo Božje svjedočanstvo. Duh Sveti je Božja osobna snaga, on prebiva u srcima vjernika, te uvijek daje materijala iz kojega se može svjedočiti. Kad netko ima iskustvo Duha Božjega, onda je to nešto za što vrijede kategorije vidjeti, čuti i pipati (usp. 1 Iv 1,1-4). Iskustvo Duha mijenja čovjekov mentalitet, djelovanje i vladanje, te vjernik ne može ne govoriti o onome što je vidio i čuo (usp. Dj 4,20).¹¹ To je svjedočenje Duha koje se u vjerniku zapaža i koje ga odvaja od drugih. Duh Sveti svjedoči o iskustvu vjere vjerniku i drugima oko njega.¹²

Osim Duha, svjedok za Isusa je i "voda". Mi smo kršteni, drugi ne, te nas to tjera na istraživanje zašto smo kršteni i što se to u nama dogodilo. Tako počinjemo sebi svjedočiti, a onda i ljudima, da smo djeca Božja, da je naš cilj nebo, da zato ljubimo ljude i tražimo u društvu da se provodi ne samo pravo nego i pravda. Prihvaćajući krštenje koje je otvorenost Duhu i njegovim darovima, stječemo iskustvo da je moguće biti slobodan i odgovoran, krepostan i human. Na taj način se naše krštenje pretvara u svjedočenje o novom životu u Isusu Kristu.

Osim "duha i vode" svjedok je za Isusa i "krv". Tokom povijesti Crkve mučenici su krvlju svjedočili za Isusa Krista i istinu njegove riječi. Poznaje li vjeroučitelj povijest Crkve i uvjeravaju li ga mučenici i apostoli svjedočenjem krvlju da je Isus Božji Sin, Mesija i gospodar stvorenja, cilj ljudske povijesti, tada on predaje svjedočanstvo krvi za Isusa. Isus je svojom krvlju posvjedočio da Otac živi i da nas ljubi. Ta krv u euharistiji svjedoči Crkvi i svijetu. Jednom i vjeroučitelju treba postaviti pitanje što mu

je u životu najvrjednije, za što bi bio spreman položiti život, je li mu Isus biser za koji se isplati prodati sve te ga imati. Svjedočeci tako iz iskustva vjeroučenicima za vrednote Isusa Krista, vjeroučitelj na neki način krvlju ili životom svjedoči za Isusa. Iz tog svjedočanstva se u vjeroučenicima rađa ponuda da razmisle tko je Isus Krist i što je u životu bitno. Tako se u njima rađa vjera iz temelja njihova bića. Po toj vjeri Isus počinje prebivati u njihovim srcima, a Duh Sveti u njima moli, svjedoči, uvodi ih u svu istinu, pokazuje im buduće događaje, tješi ih, hrabri i daje iskustvo svog djelovanja.¹³

Svjedočenje je zadaća zajednice Crkve u kojoj vjeroučitelj i vjeroučenici žive. Crkveni zakonik kaže: "Katehizacija je odgovornost cijele zajednice jer se vjera gaji iskustvom kršćanskog življenja" (CIC 773). U prvoj Crkvi u katekumenatu cilj kateheze je bio obraćenje i rast vjere što se očitovalo u življenju i svjedočenju. Proces obraćenja podržavala je zajednica životom, molitvom i svjedočenjem.¹⁴

Do kraja petnaestog stoljeća kateheza je bila usmena i oslonjena na iskustvo zajednice. Izumom tiska i širenjem katekizama svedena je na pouku, učenje napamet i davala se samo djeci. Od toga Crkva još trpi.

Kad je u četvrtom stoljeću Crkva postala najprije slobodna, a onda i državna religija, nestalo je svjedočenja u zajednici Crkve, jer se Crkva izjednačila sa svijetom, te nije bilo potrebno vjernički intenzivirati duhovni život da bi se nekome svjedočilo, a i sebi dalo razloga zašto je netko kršćanin, a drugi ne. No Crkva nije mogla bez svjedočenja. Zato su jedni odlazili u pustinje, drugi u monaške redove, treći su tražili načine da žive autentično kršćanski. Umjesto dotadašnje razlike između svijeta i Crkve nastaje razlika između pustinjaka, svetaca, monaha s jedne strane, te vjerničke Crkve s druge. U

11 Usp. s. BALOBAN, *Život u Duhu - osnovni vjernikov poziv*, u: "Kateheza" 17(1995)1, 36-45.

12 Usp. T. IVANČIĆ, *Silazak Duha Svetoga - temeljni događaj Crkve*, u: "Kateheza" 18(1996)1, 4-12.

13 Usp. J. E. VECCHI, *Otkriće Krista-Spasitelja i Evangelizatora*, u: "Kateheza" 19(1997)3, 164-176.

14 Usp. *Suvremena katolička enciklopedija*, str. 455.

Crkvi su se tako pojavljivali ispovijedaoci, mučenici, djevice, udovice, siromašni, redovi i kasnije kongregacije, te u naše dane svjetovni instituti, laičke udruge, vjernička društva, zajednice, skupine i pokreti. Oni svjedoče i žive svjedočki, a to je jasan dokaz, da je Crkva bez svjedoka nemoćna, paralizirana, posvjetovnjačena. Kad Crkva neke proglašava blaženima i svetima, onda pokazuje da su nam nužni svjedoci i uzori. Oni su vidljivo evanđelje, dokaz da je moguće biti evanđeoski izvoran i živjeti radošno kršćanstvo.

3. SVJEDOČITI U SUVREMENOM DRUŠTVU

Svjedočenje je odlučujuće za vjeroučitelja i vjeroučenike. Bez njega se vjeronauk pretvara u iznošenje informacija bez odnosa prema osobi Isusa Krista te time postaje kontraproduktivan, kako se može vidjeti iz brojnih primjera na Zapadu. Naša Crkva je za dolazak Pape u Hrvatsku 1998. god. odabrala geslo: *Bit ćete mi svjedoci*. Papa je svjedok Petrove karizme i stijene Crkve, te je stoga vrhunski svjedok za sve mjesne Crkve. On dolazi proglasiti blaženim slugu Božjega kardinala Stepinca, koji je bio svjedok u danima nacizma i komunizma. Novog blaženika hrvatske Crkve su upravo zbog svjedočenja vjernici slijedili, tražili njegovu pomoć, poštovali ga i cijenili.

O nužnosti svjedočenja u suvremenom svijetu pisao je papa Pavao VI.: "Suvremeni čovjek radije sluša svjedoke, negoli učitelje, ili ako sluša učitelje, sluša ih zato što su svjedoci" (EN 41). Sv. Petar je rekao da čar čista i smjerna života "bez riječi pridobiva čak i one koji su neposlušni Riječi" (1 Pt 3,1).

Da bismo postali uspješni svjedoci, dobro si je postaviti sljedeća pitanja, koja po riječima pape Pavla VI. postavljaju naši suvremenici Crkve: "Vjerujete li vi doista to što propovijedate? Živate li to što vjerujete? Propovijedate li uistinu ono što živite? - svjedočanstvo života postalo je više nego ikad bitan preduvjet osnovne uspješnosti propovijedanja" (EN 76). Isti papa, duboko poznavajući suvremeni svijet, dalje piše: "Taj svijet vapi za blagovjesnicima koji će

mu govoriti o Bogu kojega poznaju i s kojim druguju kao da vide Nevidljivoga" (EN 76).

U dokumentu o katehizaciji papa Ivan Pavao II. piše: "Potrebna nam je kateheza koja će poučiti mlade i odrasle da "vide nevidljivo" i da tako prionu uz Božju apsolutnost da mogu o njoj svjedočiti u materijalističkoj civilizaciji koja niječe Boga" (CT 57). Papa smatra da je potrebno "vidjeti" Nevidljivoga i iznutra se sjediniti s Božjom apsolutnom veličinom. Iz toga će se moći svjedočiti, jer će mladi i odrasli govoriti o onome što su "vidjeli" i uza što oni stoje. Iz takve vjere nastaje vjeronauk koji uvjerava, jer vjeroučitelj vjeruje. A "vjera je jamstvo za ono čemu se nadamo, dokaz stvarnosti kojih ne vidimo" (Heb 11,1).

Kad netko vjeruje u pravdu, tad je za nju spreman dati život. Takva vjera u pravdu je dokaz da ona postoji. Iako se pravda ne vidi, jer je duhovna stvarnost, ipak svi za nju znamo i smatramo je vrhunskim dobrom, transcendentnom vrednotom za koju smo spremni dati sva imanentna dobra. Tko vjeruje u ljubav, za nju se bori i od nje živi, te je svjedoči. Bog je pravda i Bog je ljubav. Zato je on realan, kao što su realne i te duhovne stvarnosti, i zato se u njega može vjerovati i za njega svjedočiti te i druge iz osobnog iskustva u to uvjeriti.

Ako je netko doživio nježnost, onda za nju može svjedočiti i o njoj govoriti. Ako je netko bio na Sjevernom polu, može nam svjedočki pričati o tome što je vidio i čuo. Iz toga životnog svjedočenja, izraženog u riječima, saznajemo kakav je Sjeverni pol. Ako je netko doživio more kao odmor, njegovo svjedočenje će nas navesti da se odlučimo tamo poći. Tako je i u vjeri. Tko je kroz temeljito učenje, razmišljanje i molitvu doživio intimnu blizinu Isusa Krista, ne može o tome šutjeti, nego uvjerljivo govoriti, te mnoge povesti da pođu u isto iskustvo Božje blizine. Bez tog iskustva svaki će govor o Isusu biti knjiški, racionalan, statičan, neće nikamo pozivati i nikamo voditi.

Bez kritičkog studija i odlučne molitve ne može se iskusiti Božja fascinantna prisutnost. Boga se ne može spoznati bez Boga, ne može dodirnuti bez milosti, jer bez

božanske pomoći ostajemo na razini ljudskoga. Ne može se netko približiti Bogu ako mu Bog to nije omogućio, kao što dijete ne može skočiti u očev naručaj ako se otac ne sagne i ne podigne ga. Milost se dobiva po molitvi, po molbi Bog nas uslišava i spušta se k nama da s nama druguje. Duh Sveti ulazi u dušu zajedno s molitvom, kaže papa Ivan Pavao II. (usp. DeV 65).

Kršćani nisu ljudi koji bi samo iz etičkog uvjerenja davali život, nego su svjedoci susreta s Isusom povijesti, koji je sada u Duhu s nama, s osobom Sina Božjega u ljudskom liku. Oni svjedoče za tu konkretnu osobu koja ih je privukla i oslobodila, kaže švicarski teolog H. Urs von Balthasar.¹⁵ Da bismo postali sposobni "vidjeti" Boga i za njega svjedočiti, treba nam ono što je rekao kardinal Ratzinger u govoru na sahrani H. Ursa von Balthasara. "Ono što je Balthasar htio može se izraziti jednom izrekom sv. Augustina: 'Naš zadatak u ovom životu, draga braćo, sastoji se u tome da izliječimo oči srca tako da mogu vidjeti Boga'. To mu je bilo važno - izliječiti oči srca tako da mogu vidjeti najbitnije, razlog i cilj svijeta i našeg života - Boga, živoga Boga."¹⁶

Mi smo ograničeni i ne možemo do Boga, zato se Bog može spustiti k nama. Balthasar je govorio o "teologiji na koljenima". Ovdje bi trebalo govoriti o "vjeronauku na koljenima". Bez duge, uporne molitve ne može se shvatiti domet molitve niti ikome darovati iskustvo "gledanja Boga srcem".

Marija, Isusova majka, predstavlja do danas vrhunskog svjedoka za svoga sina Isusa Krista. Od nje može vjeroučitelj naučiti da je izvor plodnosti vjeronauka kontemplacija.¹⁷ Božja riječ prebiva u tišini i čekanju i samo tu može biti najplodnija. Spremati didaktičke jedinice na koljenima i uz Isusovu majku omogućuje svjedočki vjeronauk u školi i svjedočku katehezu u župi.

4. ZAKLJUČAK

Iz ovog istraživanja proizlazi da Crkva s jedne strane, a svijet s druge vane za vjero-

učiteljima koji svjedoče. Da vjeroučitelji treba da budu prvenstveno svjedoci vjere Crkve, jasno govori Sveto pismo i traže dokumenti učiteljstva Crkve.

Istovremeno je vidljivo iz vjeroučiteljske prakse u crkvama Zapada, a često i kod nas, da mnoštvo vjeroučitelja nema svjedočke kvalifikacije. Zato se događa da vjeronauk postaje kontraproduktivan, umjesto da uvodi u vjeru Crkve, on stvara odbojnost prema njoj. Taj problem pokušavaju rješavati biskupi Njemačke.¹⁸

Kako izići iz toga?

Vjeronauk mora biti prvenstveno svjedočenje, a tek onda poučavanje. Najprije treba uvjerljivo govoriti kako bi kateheza nosila kvalifikaciju osvjedočenosti, a onda proširivati znanje. Crkva je najprije skup vjernika, a ne samo informiranih o kršćanskoj vjeri. I ateisti mogu poznavati sve što se u vjeronauku predaje, ali oni time nisu vjernici. Kršćanin može temeljito poznavati islam ili hinduizam, ali time nije vjernik tih religijskih zajednica.

Vjeroučitelj je svjedok vjere Crkve, on vjeroučenicima predaje teorijsko znanje o Crkvi i njezinoj vjeri, te im za tu Crkvu i njezinu vjeru svjedoči. On dakle stoji pred vjeroučenicima za vjeru Crkve, on jamči istinitost i spasonosnost vjere koju predaje. On treba da bude vjernik, a ne samo izobraženi stručnjak Crkve.

Vjeroučitelj nije bilo kakav, nego kvalificirani svjedok vjere, koji Crkvu ne svjedoči iz općega vjerničkog doživljaja vjere, nego iz specijalnog poslanja koje dobiva od svog biskupa kao učitelja i pastira mjesne Crkve. Stoga je nelogična praksa prema kojoj netko može dobiti mandat za vjeroučitelja, a da nije u crkvenoj ustanovi teorijski i

15 Usp. H. URS von BALTHASAR, *Svjedočanstvo i vjerodostojnost*, u: "Svesci Communio" (1987-1989)65, str. 69-72.

16 J. RATZINGER, *Propovijed na sahrani H. Ursa von Balthasara*, u: "Svesci Communio" (1987-1989)65, str. 73.

17 Usp. I. MARIJANOVIĆ, *Marija u katehezi*, u: "Kateheza" 19(1997)1, 41-47.

18 Usp. Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (ur.), *Die deutschen Bischöfe, zur Spiritualität des Religionslehrers*, Bonn 1987.

praktički specijalno uveden u vjernički život i svjedočenje. Svećenici i redovnici prolaze temeljitu teološku naobrazbu na visokim teološkim učilištima, ali i duhovnu svjedočku praksu u sjemeništima i novicijatima. Zašto su iz toga isključeni laici vjeroučitelji? Zbog toga oni ne mogu ispuniti zahtjev Općega katehetskog direktorija "da vjeroučitelj provodi intenzivan sakramentalni i duhovni život, da bude čovjek molitve, da znade cijeniti duboki smisao kršćanske poruke i njezine mogućnosti za preoblikovanje života" (OKD 114). Takvi se vjeroučitelji traže kako za školski vjeronauk, tako i za župsku katehezu (usp. OKD 115). "Za tako važnu zadaću mogu se odrediti samo osobe koje se odlikuju znanjem, poznavanjem nauke i duhovnim životom (usp. GS 5)", naglašava direktorij (OKD 115).

Biti svjedok milosti znači doživjeti milosni susret s Bogom, iskusiti djelotvornost milosti u životu, osvjedočiti se da se obistinjuje svetopisamska riječ kad joj se povjeruje, imati niz duhovnih uvjerenja da je molitva rast na putu vjere i da vodi do susreta s Bogom. Svjedok dakle ima iskustvo vjere, milosti, molitve, darova Duha Svetoga i vodstva Duha Svetoga u Crkvi i svijetu, Božje prisutnosti u stvorenju, iskustvo obraćenja, duševnog mira i milosnih sposobnosti po kojima se biva "svjetlo svijeta, kvasac društva, sol zemlje i grad na gori". Biti svjedok Istine, to je iskustvo egzistencijalnog smisla, ljubavi Božje i svrhovitosti zauzimanja za pravdu i pomirenje. To je, dakle, milosno i intelektualno uvjerenje, koje se dokazalo u životnoj praksi.

Pokraj tog iskustva ili bolje zbog toga osobnoga vjerničkog iskustva osvjedočeni vjernik ima iskustva zajedništva u Crkvi, djelotvornosti sakramenata, transparentnosti Crkve kao Tijela Kristova. On prepoznaje strukturu Crkve kao vidljivost svjedočenja Crkve, on raspoznaje sve vidljivo u Crkvi kao znak Božje prisutnosti i djelovanja, on u Svetom pismu vidi utjelovljenost Božje Riječi u ljudsku riječ, u zajednici Crkve nebeski i zemaljski element, vidljivo i nevidljivo, sveto i stalno potrebno obraćenja. Zbog Božjeg milosnog elementa on

se neće sablazniti nad ljudskim grješnim elementima, a zbog ljudskog neće se uzoholiti u milosnoj prisutnosti u Crkvi.¹⁹

Vjeroučitelj svjedoči za svoj vjernički život, a onda za Crkvu u kojoj vjeruje i po kojoj dolazi do iskustva milosnog elementa u vjeri. Govoreći iz iskustva, on govori s uvjerenjem, te je stoga uvjerljiv. Zbog te uvjerljivosti vjeroučenici će prihvatiti njegovu predavanje gradiva i ulazeći u istinu tih riječi sami se uvjeriti u vjerodostojnost onoga što su naučili, te tako postati uvjerljivi svjedoci drugima.

Da bi se postalo kvalificiranim intelektualnim svjedokom, potrebno je najprije dobro poznavati svetopisamsku riječ i proučavati tradiciju Crkve, treba otkrivati Božje djelovanje u prirodi, povijesti i Crkvi. Da bi se došlo do kvalificirana milosnog svjedočenja, treba prakticirati sakramentalnu praksu i molitvu, čime se stiže u središte Crkve i svijeta. Treba dakle upiti u sebe Riječ Božju i Duha Božjega, Isusa povijesti i njegovu prisutnost u Duhu Svetome. Otac je poslao Sina i Duha Svetoga da izvrše djelo spasenja. Isusa prepoznamo učeći, jer je on Riječ, Duh Sveti ulazi u nas s molitvom (usp. DeV 65). Iskustvo vjere se ne stječe svakodnevnom, naučenom, formalnom molitvom, nego intenziviranjem duhovnog života, onako kako se to događa u duhovnim vježbama, u deveticama, u sjemeništima. Treba temeljito proučavati Riječ Božju napisanu i predanu, a onda se uz nju stalno bolje, iskrenije, intenzivnije moliti, više meditativno nego usmeno, više kontemplativno nego meditativno. Nakon razdoblja takvoga intenzivnog duhovnog života redovito se dolazi do različitog vjerničkog iskustva, iz kojega se onda može svjedočiti.

No, to se milosno iskustvo može svjedočiti samo ako se ono dokazalo i izbrusilo u praksi, u svagdanu, u životu, ako je vjer-

19 Usp. Š. MARASOVIĆ, *Lik vjeroučitelja za treće tisućljeće*, u: "Kateheza" 20(1998)1, 4-15. Za autora vjeroučitelj treba biti: uvjerljivo uvjereni vjernik, a ne tek "crkveni službenik"; čovjek Crkve, a ne privatni "guru"; iskreno duhovna osoba; jasno opredijeljen na strani siromaha (10-15).

nika pavelo u nastojanje oko boljih međuljudskih odnosa, oko pravde, mira i izgradnje civilizacije ljubavi i kulture života. Bez tog "dokazivanja" u praksi može milosno djelovanje postati sebično bavljenje sobom te poći suprotno od ljubavi. Izvorno iskustvo milosti uvodi vjernika u sudbinu Isusa Krista. Bog je ljubav i težnja za Bogom vodi k angažiranom životu za druge, kao što je Isus "čovjek za druge" (Bonhoeffer). To je kamen razlikovanja duhova u vjerničkom životu. "Vjera koja ne prelazi u kulturu nije u punini prihvaćena, nije iznutra proćućena, ni vjerno proživljena", kaže u enciklici o laicima papa Ivan Pavao II. (CL 59). Nemoć je da je netko prihvatio evanđelje, a da sam ne počne o tome svjedočiti (usp. EN 24). Po plodovima ćete ih prepoznati, upozorio nas je Isus (usp. Mt 7,16 i 20).

Dok se ne uspostave ustanove u kojima će osobito vjeroučitelji-laici moći intenzivirati i upoznati duhovni život, potrebno je organizirati razne tipove duhovnih susreta, duhovnih vježbi i praktičnog uvođenja u kvalificirano iskustvo vjeroučitelja. To će dobro doći i svećenicima - katehetama, da se stalno obnavljaju, kao i redovnicima.²⁰ No svakako treba podići ustanove na sliku sjemeništa i novicijata, kako bi teološka naobrazba laika u teološkim i katehetskim učilištima dobila svoj praktični oslonac, vjerodostojnu uvjerljivost i svjedočku operacionalnost.

Za odgoj laika najbolje je mjesto župa, smatra papa Ivan Pavao II. (usp. CL 61). Kako? "Odgojiti one koji će se sa svoje strane truditi oko odgoja vjernika laika, jedna je od prvih stvari u nastojanju da se osi-

gura opći i razgranati odgoj svih vjernika laika" (CL 63). Naći mjesta i naći odgojitelje, duhovne vođe, jest put do duhovne izgradnje laika vjeroučitelja.

Bit svjedočenja vjere je u tome da se onome kome se svjedoči, pomogne da od znakova vjere dođe do stvarnosti vjere, da od vidljivoga stigne do nevidljivoga, od ljudskih znakova do Božje milosti. Svjedočenje otvara vrata od znakova do stvarnosti, ono je most od navještaja do vjere, od slušanja riječi do vjere u riječ, od znanja do života vjere. Svjedok je vidljivi znak Božjeg djelovanja.

No, zato što se otvorio djelovanju milosti i ušao u iskustvo vjere, on je i posrednik milosti, molitve i riječi. Njegova je riječ svjedočka, izašla iz iskustva, zato vodi do molitve, kojom se stiže do milosnog dijela Božje Riječi, sakramenata i Crkve. Svjedok vodi od izvanjskog, ljudskog, znakovitog dijela Crkve, u unutrašnji, Božji, spasenjski dio. Tako vjeronauk postaje cjelovit, postiže cilj, jer izvana poučava, a iznutra izgrađuje. On vodi do zrele iiskusne vjere.

Time vjeroučenici postaju sposobni graditi bolje društvo, biti svjetlo u pomračenju ideologija i vrednota, sol zemlje u bljutavosti nemoralna, nehumanosti, nevjere i besmisla.

Svjedoci su živo kamenje Crkve i čvrsta nezaobilazna snaga boljeg svijeta. Vjeronauk mora tome služiti.

20 Usp. R. PALOŠ, *Vjeroučitelj i njegova uloga u Hrvatskoj danas*, u: "Kateheza" 16(1984), 94-110.